

Otakar Borůvka

Archivum mathematicum

In: Zdeněk Třešňák (author); Petra Šarmanová (author); Bedřich Půža (author): Otakar Borůvka. (Czech). Brno: Nadace Universitas Masarykiana v Brně, 1996. pp. 134--137.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/401293>

Terms of use:

© Masarykova univerzita

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

To byla ovšem jenom jedna stránka věci, ta řekl bych „zjevná“, viditelná nebo oficiální. Kdesi uvnitř našich životů, v naší práci, postojích, možnostech a také povinnostech se, bohužel, začala projevat, a to mnohdy značně důrazněji, i jakási druhá, která nejen přikazovala nebo alespoň „předpokládala“ jistou činnost či postoje, ale, co horšího, do značné míry začala i omezovat možnosti studia, vědecké práce, styků s vědci světového významu a podobně.

Je ovšem pravda, že řadu věcí měli na svědomí nekvalifikovaní – a čím méně kvalifikovaní, tím více nafoukaní a arogantní – úředníci a referenti s politickou příslušností k vládnoucí straně i bez ní, ale tak už tomu zpravidla bývá: kdo se veze, nejmíc práská bičem.

Sám jsem to mnohokrát poznal na vlastní kůži. Tak například kromě přednášek v Belgii v roce 1948 a na konferenci matematiků ve Vídni v roce 1956 jsem až do roku 1961 přednášel výhradně jen v zemích „socialistické soustavy“ – Polsko, Rumunsko, NDR, Maďarsko, SSSR ... Aniz bych podceňoval nebo dokonce snižoval úroveň vědecké práce matematiků v těchto zemích, zejména v někdejším Sovětském svazu, jisté, a nemalé omezení z toho pro nás vyplývalo.

Netroufám si říct, zda mi přísluší posuzovat míru potřeby či nutnosti tehdejších politických opatření, ale nesporná pravda je, že jakékoliv omezení mezinárodních styků, zejména ve vědecké oblasti, nemůže prospět rozvoji vědy samotné, a tím méně kulturnímu rozvoji národa.

Archivum mathematicum

Dovolte, abych ještě jednou „objevil Ameriku“: žádný vědec se nemůže obejít bez publikační činnosti – své vlastní i všech ostatních kolegů. Je to vzájemná a zákonitá vazba a potřeba. Nutnost založit vědecký sborník, v němž by vycházely práce členů přírodovědecké fakulty nově vzniklé Masarykovy univerzity, se ukazovala již v roce

1919. K jejímu uspokojení proto tenkrát byly založeny „Spisy vydávané přírodovědeckou fakultou Masarykovy univerzity“, jejichž první číslo vyšlo v roce 1921, kdy já jsem nastupoval k Matyáši Lerchovi jako jeho asistent. Prvním vedoucím redaktorem Spisů se stal doktor Bohuslav Hostinský, profesor teoretické fyziky při Masarykově univerzitě, a pod jeho vedením se Spisy rozvinuly v jeden z nejpřednějších československých vědeckých sborníků. Včetně kontaktů a výměny časopisů s nesčetnými vědeckými institucemi nejen českými, ale i zahraničními.

V roce 1934 převzal vydávání Spisů dr. Antonín Šimek, profesor fyzikální chemie, a vedl je až do uzavření českých vysokých škol v roce 1939. Po osvobození naší vlasti v roce 1945 a po opětovném otevření vysokých škol se vedení Spisů ujal opět profesor Hostinský, neboť profesor Šimek bohužel zahynul v německém koncentračním táboře Mauthausen.

A potom už se přiblížila moje doba. Koncem letního semestru roku 1947 se profesor Hostinský, i vzhledem ke svým povinnostem rektora, rozhodl uvolnit od starostí spojených s vydáváním Spisů, a tak jsem funkci vedoucího redaktora a předsedy publikační komise převzal já. Až do té doby jsem jako člen publikační komise vykonával i funkci pokladníka, recenzenta a další, co bylo třeba, takže jsem se do práce v nové funkci pustil celkem i rád.

Ovšem za nedlouhý čas, v souvislosti s bouřlivým rozvojem matematiky v poválečné době, výpočetní techniky a podobně, jsem začal pociťovat naprostý nedostatek možností otiskovat ve Spisech více materiálů o matematice. Za pravdu mi dával i fakt, že hrozil pokles výměny našeho neperiodika, v němž jsme byli podle smluv nuceni otiskovat materiály i jiných fakult Masarykovy univerzity. Proto jsem v roce 1950 požádal ministerstvo informací a osvěty, aby nám povolilo vydávat Spisy jako periodikum, nejméně desetkrát do roka, pochopitelně kromě vydávání nejdůležitějších vědeckých sdělení a separátů, abychom dosáhli co největší publicity zejména matematických prací.

To nám bylo povoleno 14. července 1950, včetně přidělu papíru na

deset čísel ročně v nákladu 800 výtisků každého čísla. V tu dobu jsme si náš časopis vyměňovali s celkem 650 vysokými školami a institucemi či společnostmi. Sami jsme takovou výměnou bezplatně získávali více než 400 vědeckých časopisů, velké množství disertací a separátních otisků, zejména zahraničních. Mezi nimi byly například kalifornská univerzita v Los Angeles, akademie v Janově, knihovna Akademie věd v Vilniusu, knihovna univerzity Santo Domingo a desítky dalších ze všech končin zeměkoule.

Situace tedy byla částečně vyřešena, i když jsme stále nebyli schopni vyhovět všem požadavkům našich i zahraničních škol, společností i jednotlivých zájemců. A tak vlastně už tenkrát, kolem poloviny padesátých let, ve mně začala klíčit myšlenka na samostatný matematický časopis.

Bohužel zejména naše vnitropolitická situace nebyla právě nakloněna větším samostatným publicistickým projektům, zejména ne těm, které by nějakým způsobem chtěly komunikovat se západoevropskými či dokonce zámořskými institucemi. A tak ostatní povinnosti, kterých jsem měl nemálo, a vlastní vědecká práce na nějaký čas tu myšlenku odsunuly.

Vrátil jsem se k ní až v polovině šedesátých let, kdy situace už byla podstatně příznivější a také já jsem měl vybudované jisté „důvěryhodné“ vědecké i „společenské“ postavení – za práce v oboru diferenciálních rovnic jsem byl vyznamenán Státní cenou Klementa Gottwalda, byl jsem nositelem Eulerovy medaile Akademie věd SSSR, k pětadesátým narozeninám jsem byl jmenován akademikem a za vynikající pedagogickou a vědeckou činnost jsem byl navržen na udělení Řádu práce . . .

Psáno ve zkratce všechno vypadá velice snadné, ale cesta k novému matematickému časopisu nebyla vůbec lehká a krátká. Avšak trpělivost přináší růže, jen když je spojena s neutuchajícím úsilím a prací.

A tak na základě výnosu Československého ústředí knižní kultury jsme konečně mohli přistoupit k vydávání II. řady „Spisů přírodovědecké fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Brně“ jako samostatného

periodika s podtitulem „Archivum mathematicum“, v rozsahu cca šedesáti stran a nákladem 500 výtisků.

Je pochopitelné, že zejména pro mne jako vedoucího redaktora a předsedu publikační komise tím vznikly nové a nemalé starosti, ale byla to práce radostná a spolu s kolegy profesory F. Šikem, M. Rábem a dalšími v publikační komisi i redakční radě jsme ji vykonávali rádi. Zejména když potom v roce 1968 se možnost styků se zahraničím dále uvolnila a výměna vědeckých poznatků měla uvolněnou cestu. V tomto roce jsme například na základě vyžádání či navázaných styků zaslali náš časopis na 718 adres, z toho 69 v Československu, 181 do všech socialistických států a zbytek do ostatní ciziny. Což nesporně bylo velmi úctyhodné.

60. léta

Nevím, jestli mám pokládat za symbolické, že těsně před nástupem šedesátých let se i mně překulila šedesátka, a já jsem se stále cítil na vrcholku tvůrčích sil. A také si myslím, že to byla dobrá léta. V mnohém znamenala naději, v mnohém dokonce i zjevný pokrok, a to nejen v oblasti vědy, i když té jsem se ponejvíce věnoval, ale i v oblasti uvolnění vztahů a zvláště mezinárodních kontaktů, což je v podstatě opět nejužitečnější pro vědu.

Pravděpodobně si dovedete představit moji radost i úzkost, když jsem v listopadu 1960 obdržel od děkana přírodovědecké fakulty univerzity v Paříži profesora Josepha Pérèse pozvání k návštěvě a dvěma přednáškám v Paříži.

Pozvání sice cestovalo přes Bratislavu – opět důkaz škodlivosti omezování mezinárodních styků –, ale vzhledem k přátelským vztahům s bratislavskými kolegy se vše vyřešilo velmi rychle.

Potom ovšem jsem musel nastoupit a podstoupit ono hlavní „martyrium“ – jednání s mocnými úředníky, což mnohdy znamenalo